

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 10 februari 1905, kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag af mark från kronodomänerna Väderbrunn n:o 1, Lilla eller Tyska kungsladugården och Stora kungsladugården i Södermanlands län.

(I. A.)

Uti en till Riksdagen afläten proposition (n:o 10) har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilären den den 31 december 1904 föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag måtte berättigas att mot ersättning, som skulle bestämmas i den ordning, hvarom stadgades i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, från kronodomänerna Väderbrunn n:o 1, Lilla eller Tyska kungsladugården och Stora kungsladugården i Nikolai socken och Jönåkers härad af Södermanlands län till sig lösa den för anläggning af en rörledning för ledande af vatten från borrhunnar å hemmanet Ullevi n:o 2 till bolagets pumpbrunn å hemmanet Bränn Ekeby erforderliga mark till en bredd af tre meter på hvardera sidan om rörledningens sträckning, sådan denna funnes angifven å en af förste landt-

mätaren H. R. Linder år 1903 upprättad karta i två delar, med rätt för bolaget till avvikelser från den angifna sträckningen inom ett afstånd af fem meter å hvardera sidan,

dels att bolaget berättigades tillträda berörda mark en månad efter det expropriationsförrättningen blifvit afslutad eller dessförinnan, därest aftal mellan bolaget och vederbörande brukare därom kunde träffas,

dels ock att genom ifrågavarande upplåtelse inflytande medel måtte på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag har uti en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift i underdånighet anhållit om tillstånd att för utvidgning af den utaf bolaget anlagda vattenledning till Oxelösund expropria, förutom viss enskilda personer tillhörig mark, den till kronodomänerna Väderbrunn n:o 1, Lilla eller Tyska kungsladugården och Stora kungsladugården inom Nikolai socken och Jönåkers härad af Södermanlands län hörande mark, som erfordrades för anläggning af en rörledning från borrhunnar i närheten af bolagets å hemmanet Ullevi n:o 2 belägna banvaktsstuga n:o 5 till bolagets pumpbrunn å hemmanet Bränn Ekeby; och tillåter jag mig för närvarande underställa Eders Kungl. Maj:t frågan, i hvad den afser förvärfvande af mark från kronodomänerna.

Af den underdåniga ansökningen och därvid fogade handlingar inhämtas följande.

Enär vid Oxelösunds stationssamhälle, som utgjorde slutpunkten för bolagets järnväg, redan länge en svår brist på godt dricksvatten gjort sig kännbar, hade bolaget år 1899 för afhjälpan af det hufvudsakligaste i denna brist låtit vid Bränn Ekeby, beläget inom nämnda socken omkring 10,4 kilometer från Oxelösund, anlägga borrhunnar samt nedlägga en rörledning därifrån till Oxelösund för att dit leda det vid Bränn Ekeby uppsamlade grundvattnet. Emellertid hade vattentillgången vid Bränn Ekeby visat sig otillräcklig för Oxelösunds stationssamhälles behof, hvarför bolaget låtit aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm verkställa undersökningar och afgifva förslag angående lämpligaste åtgärder för fyllande af detta behof. På sätt ett af sistnämnda bolag afgifvet, den underdåniga ansökningen bifogadt yttrande utvisade, hade sagda undersök-

ningar gifvit vid handen, att ingen lämpligare lösning finnes än tillgodogörande af grundvattnet i den väster om Nyköping befintliga rullstensåsen. Tre borrhunnar hade därför blifvit nedslagna vid bolagets å hemmanet Ullevi n:o 2 i Nikolai socken belägna banvaxtsstuga n:o 5, hvarest yppats riklig tillgång på grundvatten af utmärkt beskaffenhet. Däremot hade utförda borrhunnar ådagalagt, att tillräcklig vattenmängd icke kunde ur samma rullstensås erhållas närmare Bränn Ekeby. Med stöd af dessa undersökningar hade aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån föreslagit, att vatten i erforderlig mängd skulle uppsamlas ur borrhunnar vid berörda banvaxtsstuga och medels självtryck ledas till den nuvarande pumpbrunnen vid Bränn Ekeby genom en omkring 7,600 meter lång rörledning. Enligt af sistnämnda bolag uppgjord beräkning skulle kostnaden för den ifrågasatta utvidgningen af vattenledningen uppgå till 93,000 kronor. Rörledningens sträckning hade af förste landtmätaren H. R. Linder utmärkts med röd färg å ett ansökningen bifogadt kartblad samt närmare angifvits å en af bemälda Linder år 1903 upprättad, ansökningen likaledes åtföljande karta i två delar, hvilken karta jämväl utvisade de egendomar, öfver hvilka ledningen skulle framdragas. Beträffande upplåtelse af mark för den redan utförda, öfver enskild egendom gående rörledningen mellan Bränn Ekeby och Oxelösund hade under hand träffats betryggande aftal med vederbörande jordägare.

Då emellertid den ifrågasatta nya ledningen vore afsedd att framdragas öfver egendomar, som till största delen antingen tillhörde statsverket eller innehades med fideikommissrätt, har Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag nu anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes medgifva bolaget rätt att, för afhjälpan af ofvannämnda allmänna behof, i den ordning, förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 föreskrifver, förvärfva äganderätt till, bland annat, den för rörledningen mellan Ullevi och Bränn Ekeby erforderliga mark till en bredd af 3 meter på vardera sidan om den dess sträckning å ofvanberörda kartor angifvande linje, med rätt för bolaget att, om och i den mån sådant kunde finnas nödigt, bestämma läget för ledningen inom ett afstånd af 100 meter på ena eller andra sidan om den sålunda föreslagna linjen, äfvensom berättiga bolaget att, för den händelse öfverenskommelse om tiden för de särskilda områdenas afstående icke kunde träffas, tillträda desamma en månad efter det expropriationsförrättningen blifvit afslutad. Bolaget har därvid vidare anfört, att, då bolaget hufvudsakligen åsyftade att vinna rättighet att i angifna sträckningen nedlägga

ledningsrören och att sedermera ej förhindras att åtkomma ledningen för dess underhåll, men bolaget däremot icke vill hindra vederhörande jordägare att sig till nytta bruka den mark, som bolaget önskade expropriera, ville bolaget, såvida förevarande ansökning bifölles, medgifva dels att ägare eller innehafvare af den för rörledningen exproprierade marken finge afgiftsfritt för all framtid bruka densamma, på sådant sätt likväl att ledningen därigenom ej äfventyrades eller tillsyn eller underhåll däraf försvårades eller hinder eljest uppstode för markens användande för afsedda ändamålet, dels att all den skada, som uppstode genom tillsyn och underhåll af ledningen, skulle ersättas då varande brukaren af marken efter skiljemäns bestämmande, och dels att, utan särskildt tillstånd af bolaget, finge framdragas de täckdiken, som nu funnes i jorden, men genom vattenledningen möjligen blefve förstörda och som framdeles kunde blifva nödvändiga för jordens utdikning, allt under förutsättning att vattenledningen ej på något sätt skadades.

Till följd af nådig remiss har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län den 22 mars 1904 afgifvit underdånigt utlåtande öfver bolagets förevarande framställning och därvid öfverlämnat infor dradt yttrande från, bland andra, brukarne af den kronan tillhöriga mark, öfver hvilken vattenledningen är afsedd att framdragas. Dessa hafva anført, att de efter de medgifvanden, hvartill bolaget i den underdåniga ansökningen sig utfäst, icke hade något att emot ansökningen erinra utan tillstyrkte bifall till densamma, därvid de dock förbehölle sig att inför expropriationsnämnden få framställa de ersättningsanspråk, hvartill de ansåge sig äga fog.

För egen del har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, med vitsordande af behovet utaf större vattentillgång för Oxelösunds vattenledning, i underdånighet hemställt, att ansökningen måtte bifallas.

Därefter har domänstyrelsen afgifvit infor dradt underdånigt utlåtande af den 22 april 1904 och därvid tillika öfverlämnat yttrande i ämnet från t. f. domänintendenten i Södermanlands län. Denne har, då de erbjudanden, bolaget gjort, syntes vara betryggande för ifrågakomma kronodomänens intressen och vid arbetets utförande skadad täckdikning måste antagas blifva efter expropriationsnämndens beslut återställd i fullgodt skick under kontroll och godkännande af vederbörlig kronans tjänsteman, tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen. För egen del har domänstyrelsen meddelat, att styrelsen icke hade något mot den underdåniga ansökningen att erinra.

Slutligen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, på grund af nådig remiss, inkommit med underdånigt utlåtande af den 30 augusti 1904 och därvid anført, så vidt nu är i fråga, att, då den bredd af tre meter på hvardera sidan om rörledningens sträckning, som för densamma begärdes, syntes af behovet påkallad, styrelsen icke hade något att erinra mot nådigt bifall till den underdåniga ansökningen med rätt för bolaget till smärre afvikelser från den utstakade sträckningen för rörledningen inom en eller annan meter från denna, hvaremot större afvikelser af ända till inemot 100 meter från den utstakade linjen, såsom af bolaget begärdes, syntes böra föranleda särskild pröfning af expropriationsrättens bibehållande. Styrelsen har därför tillstyrkt, att åt bolaget måtte medgifvas rätt att i den ordning, gällande expropriationslag föreskrifver, förvärfva den för anläggningen i fråga erforderliga marken, med rätt för bolaget att i afseende å rörledningens framdragande vid arbetets utförande göra smärre afvikelser från den å Linders karta angifna sträckningen inom ett afstånd af 5 meter å hvardera sidan om det å denna karta angifna läget för rörledningen.

Genom den i ärendet förebragta utredningen lärer få anses ådagalagd, att den ifrågasatta anläggningen är för Oxelösunds municipal-samhälles förseende med dricksvatten af behovet påkallad, likasom att rörledningen från Ullevi till Bränn Ekeby ej lämpligen kan framdragas i annan riktning än den föreslagna. Det synes därför böra medgifvas, att från kronans ifrågakomna fastigheter afstås den för ledningens framdragande erforderliga mark. Att, på sätt bolaget föreslagit, därvid stadga förbehåll om nyttjanderätt för arrendatorerna synes emellertid icke lämpligt, då därigenom skulle uppstå rättsförhållanden, som lätt kunde komma att gifva anledning till tvister. Till bolaget synes därför böra öfverlätas full ägande- och dispositionsrätt till marken, hvilket å andra sidan medför skyldighet för bolaget att gifva full ersättning för den mark kronohemmanen gå i mistning af äfvensom för all skada och förlust.»

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende blifvit remitteradt, har emot framställningen icke haft annat att erinra än att det syns utskottet som om det af järnvägsaktiebolaget gjorda erbjudande att låta vederbörande kronoarrendatorer fortfarande bruka de exproprierade områdena, i den mån sådant utan skada för vattenledningen eller hinder för dess anläggande, nyttjande eller vidmakthållande kan ske, bort såsom

villkor för medgifvande af expropriationen uppställas. Samtliga i ärendet hörda myndigheter hafva jämväl tillstyrkt ansökningen i denna form, och den af departementschefen uttalade farhågan för att genom ett dylikt medgifvande skulle uppstå rättsförhållanden, som lätt kunde gifva anledning till tvister, synes utskottet icke böra tillmätas afgörande betydelse gent emot de fördelar, en rättighet af ifrågavarande slag, enligt utskottets förmenande, kommer att för kronoarrendatorerna medföra.

Utskottet hemställer alltså, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver:

dels att Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag berättigas att mot ersättning, som bestämes i den ordning, hvarom stadgas i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets af stående för allmänt behof, från kronodomänerna Väderbrunn n:o 1, Lilla eller Tyska kungsladugården och Stora kungsladugården i Nikolai socken och Jönåkers härad af Södermanlands län till sig lösa den för anläggning af en rörledning för ledande af vatten från borrhunnar å hemmanet Ullevi n:o 2 till bolagets pumpbrunn å hemmanet Bränn Ekeby erforderliga mark till en bredd af tre meter på hvardera sidan om rörledningens sträckning, sådan denna finnes angifven å ofvan omförmälda, af förste landtmätaren Linder år 1903 upprättade karta i två delar, med rätt för bolaget till afvikelser från den angifna sträckningen inom ett afstånd af fem meter å hvardera sidan, samt under villkor dels att ägare eller innehafvare af de domäner, hvarifrån marken exproprierats, få afgiftsfritt för all framtid bruka densamma, i den mån detta kan ske utan att ledningen därigenom äfventyras eller tillsyn eller underhåll däraf försvåras eller hinder eljest uppstår för markens användande för det afsedda ändamålet, och dels såväl att all den skada, som kan uppstå genom tillsyn och underhåll af ledningen, skall ersättas då varande brukaren af marken efter skiljemäns bestämmande, som ock att, utan särskildt tillstånd af bolaget, få framdragas nu befintliga täckdiken, som

genom vattenledningen möjligen blifva förstörda och som framdeles kunna blifva nödvändiga för jordens utdikning, allt under förutsättning att vattenledningen ej därigenom skadas;

dels att bolaget berättigas tillträda berörda mark en månad efter det expropriationsförrättningen blifvit avslutad eller dessförinnan, därest aftal mellan bolaget och vederbörande brukare därom kan träffas,

dels ock att genom ifrågavarande upplåtelse inflytande medel må, på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Stockholm den 10 februari 1905.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
